

doi number: 10.14686/BUEFAD.201416205

Konuşma Öğretimi Yaklaşım ve Modelleri

Prof. Dr. Firdevs GÜNEŞ

Bartın Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
fgunes@bartin.edu.tr

Özet: Dünyamızda 1900'lü yıllardan bu yana konuşma becerilerinin nasıl geliştirildiği, konuşurken kelimelerin nasıl seçildiği, zihinsel sözlükteki binlerce kelime içinden en uygununun nasıl bulunduğu üzerinde yoğun araştırmalar yapılmaktadır. Bu araştırmalar sonucu çeşitli yaklaşım ve modeller uygulanmaktadır. Bunlar geleneksel, bilişsel ve yapılandırıcı olmak üzere üç grupta toplanmaktadır. Geleneksel yaklaşım ve yöntemler konuşmanın daha çok fiziksel süreçlerine yani vurgu, tonlama, telaffuz, ses gibi öğelere ağırlık vermektedir. Bilişsel yaklaşım ve modeller konuşma sürecini hem zihinsel hem de fiziksel olmak üzere daha geniş boyutta ele almakta ve konuşmacının zihinsel süreçlerine yoğunlaşmaktadır. Konuşma sırasında zihindeki bilgi ve kelimelerin nasıl seçildiği, sözlere nasıl aktarıldığı en çok incelenen konular arasında yer almaktadır. Bu anlayıştan hareketle bilişsel yaklaşımda çok sayıda konuşma öğretim modeli geliştirilmiştir. Yapılandırıcı yaklaşım ve modeller ise öğrencinin konuşma becerilerini geliştirmeye odaklanmakta, bunun için konuşma süreçleri, geliştirilecek beceriler, uygulanacak yöntem ve teknikler belirlenmeye çalışılmaktadır. Günümüzde yapılandırıcı yaklaşımdan hareketle çeşitli konuşma öğretim modelleri kullanılmakta, bu modellerde öngörülen aşamalar, yöntem ve tekniklerle öğrencilerin konuşma becerileri geliştirilmeye çalışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Konuşma, konuşma modeli, Türkçe öğretimi

Speech Teaching Approaches and Models

Abstract: In our worlds, since 1900s, intensive research has been conducted in the areas of how to develop speaking skills, how to choose words when talking, and how to find the most suitable words in thousands of words in the mental lexicon. In these researches, a variety of approaches and models are implemented. These are gathered under the three groups that are named as traditional, cognitive and constructivist. Traditional approaches and methods give more weight to the physical processes of speech such as stress, intonation, pronunciation, and voice. Cognitive approaches and models examine the speech process in a wider scale as physical and mental, and focus on the speaker's mental processes. During the speech process, the most studied topics were how words and information are selected, and how to words are transferred to speech. From this perspective, many speech-related teaching models have been developed in the cognitive approach. Constructivist approaches and models focus on developing students' speaking skills, and try to identify the speech processes, skills, techniques, and methods that need to be developed. Nowadays, from the viewpoint of constructivist approach, various speech-related teaching models are used, and stages proposed in these models, methods and techniques are followed to develop students' speaking skills.

Key Words: Speech, speech models, Turkish instruction.

1. GİRİŞ

Konuşma günlük yaşamda tercih edilen ve sevilen etkinliklerin başında gelmektedir. Zamanımızın çoğu soru sorma, bir olayı anlatma, sohbet etme, kendimizden bahsetme gibi etkinliklerle geçmektedir. Konuşma sırasında çeşitli görüş, düşünce, duygu ve sorunlar paylaşmakta, başkalarının düşünceleri öğrenilmektedir. Böylece karşılıklı bir iletişim ve etkileşim olmaktadır. İnsanlar gün boyu ortalama 12 saat iletişim kurmaktadır. Bunun beş saati dinleme, dört saati konuşma diğerleri ise okuma ve yazmaya ayrılmaktadır. Günlük iletişim bütçesinin önemli bir bölümünü konuşma oluşturmaktadır. Konuşma yoluyla öğrenme, anlama, kendini geliştirme ve geleceğine yön verme daha kolay olmaktadır.

Normal bir konuşma sırasında saniyede 2-3 kelime kullanılmaktadır. Levelt'e göre seri bir konuşma sırasında dakikada 100-200 kelime kullanılmaktadır (Levelt, 1989). Oysa yazma işlemi daha yavaştır. Yetişkin bir yazar, dakikada 25-40 kelime yazabilmektedir (Fayol, 1997). Yani konuşma yazmaya göre daha hızlı ve daha kolay bir etkinliktir. Ancak basit bir cümleyi söylerken zihnimizde bir dizi karmaşık işlem yapılmaktadır. Önce aktarılacak bilgiler bulunmakta, sıralanmakta, ardından söylenecek kelimeler seçilmekte, mantıklı bir sıraya konulmakta, uygun bir sesle seslendirilmekte gibi. Bütün bunlar uzun ve karmaşık bir dizi işlemi gerektirmektedir. Buna rağmen günlük yaşamda konuşma sık tercih edilen bir etkinlik olmakta ve konuşurken çok sayıda kelime kullanılmaktadır. Bir insan doğumdan yetişkin yaşa kadar 50 milyon civarında kelime kullanmaktadır. Konuşma sırasında kullanılan kelimeler, bireyin zihinsel sözlüğündeki yaklaşık 60.000 kelime içinden saniyenin onda biri gibi bir sürede seçilmektedir. Kısaca çok kolay ve basit gibi görünen ve aralıksız sürdürülen konuşma, zihinsel ve fiziksel çok sayıda karmaşık işlemler sonucu gerçekleşmektedir (Ferrand, 2001).

İnsanlığın doğuşuyla başlayan ve eski bir alan olan konuşma ile ilgili araştırmalar sınırlı sayıdadır. Oysa yazının bulunması yıllar sonra olmasına rağmen okuma ve yazma hakkında çok sayıda araştırma yapılmıştır. Bu durum konuşmanın zihinsel süreçlerini keşfetme, yeni öğretim yöntemleri geliştirme gibi çalışmalarını zorlaştırmaktadır. Bu nedenle uzun yıllar konuşma becerilerini geliştirmek için daha çok dolaylı öğretim yöntemlerinden yararlanılmıştır. Bu çalışmada önce konuşma hakkında bilgiler verilmekte, sözlü dili üretirken zihinde gerçekleştirilen işlem ve süreçler incelenmektedir. Ardından konuşma öğretimi ve becerilerini geliştirme üzerinde durulmaktadır. Konuşma becerileri okuma, yazma, anlama, öğrenme gibi çeşitli becerilerin alt yapısını oluşturmaktadır. Bu nedenle konuşma becerilerine ayrı bir önem verilmektedir.

2. KONUŞMA VE ÖZELLİKLERİ

Bu başlık altında konuşma kavramı, süreci ve aşamaları açıklanmakta, konuşmanın önemi ile özellikleri sıralanmaktadır.

2.1. Konuşma Nedir?

Konuşma, duygu ve düşüncelerin sözlere aktarılması, zihinsel yapı, süreç ve işlemlerin açığa kavuşturulması olarak açıklanmaktadır. İnsanlar konuşma yoluyla düşündüklerini, hissettiklerini ifade etmekte, zihinsel yapısını ve görünümünü açıklığa kavuşturmaktadır. Konuşma zihinde başlayan ve sözlere doğru uzanan bir süreci kapsamaktadır. Bu süreçte düşünce, duygu, beyin, konuşma organları ve sesler yer almakta, bir dizi karmaşık işlem yapılmaktadır. Konuşma sırasında düşünceler seslerle iletilmektedir. Ancak konuşma basit bir seslendirme işlemi değildir. Seslendirme öncesinde bir dizi zihinsel işlem yapıldığından konuşmaya “sesli düşünme” de denilmektedir. Bazıları “sesli okuma” işlemini de konuşma gibi ele almaktadır. Ancak konuşma her iki etkinlikten de farklıdır. Bazen bireyler sessiz ya da iç konuşma da yapmakta, söyleyeceklerini seslere aktarmadan kendisiyle konuşmaktadır.

Çeşitli yaklaşım ve teorilere göre konuşma üç temel aşamada gerçekleşmektedir (Dell, 1986; Levelt, 1989) Birincisi, sözlü mesajın kavramsal olarak hazırlanması aşamasıdır. Bu aşamada mesajın amacı, sunulacak fikirler seçilmekte, konuşmacı konuşma öncesi ifade etmek istediklerini hazırlamaktadır. Verilecek mesajı hazırlamak için zihinsel sözlükte yer alan çeşitli bilgilerden bazıları seçilmektedir. İkinci aşama sözlü mesajın biçimlendirilmesi aşamasıdır. Bu aşama iki alt aşamaya ayrılmaktadır. Bunların ilki anlamlı bilgileri sıralama, kelimelerden uygun söz dizimi oluşturma, ardından uygun dil bilgisi ve ses bilgisi bilgilerini seçme olmaktadır. Bu aşamaya seslerle kodlama da denilmektedir. Üçüncü aşama ise bütün işlemlerin bütünleştirilmesi ve peş peşe sunulmasını içermektedir.

Konuşma sırasında çeşitli kelimeler kullanılmaktadır. Peki, konuşmacı konuşurken kelimeleri nasıl seçmektedir? Zihinsel sözlüğündeki binlerce kelime içinden en uygununu nasıl bulmaktadır? Kavramlara uygun kelimeleri nasıl hazırlamaktadır? Olfield (1963), yetişkin bir konuşmacının yaklaşık 75 000 kelime bildiğini açıklayarak bunun zorluğuna dikkat çekmektedir. Levelt (1992) ise konuşma sırasında uygun kelimeleri bulma işleminin zor olmadığını açıklamaktadır. Levelt'e göre yetişkinler yaklaşık 60 000 kelime kullanmaktadır. Bir konuşmacı dakikada 100 ile 200 arası kelime kullanmaktadır (Ferrand, 2001). Konuşma ya da sözlü üretim sürecinde zihnimizde tıpkı bir sözlüğe başvurur gibi saniyede 2-3 kez olmak üzere zihinsel sözlüğe 75.000 kez giriş yapılmakta ve uygun kelimeler seçilmektedir. Kısaca konuşma süreçleri konusunda henüz yeterli bilgilere sahip değiliz. Ancak konuşma ya da sözlü üretim sürecinde üç tür zihinsel işlem yapıldığı birçok araştırmada belirtilmiştir. Bock, 1982, 1986; Dell, 1986; Garrett, 1975, 1988; Kempen ve Hoenkamp, 1987; Kempen ve Huijbers, 1983; Levelt, 1983; Levelt, 1989; bu araştırmaların birkaçıdır. Bu üç zihinsel işlemin ilki kavramlaştırma, ikincisi düzenleme, üçüncüsü ise bütünleştirme olmaktadır. Düzenleme aşamasında kavramlara uygun olarak ifade edilecek kelimeler zihinsel sözlükten seçilmekte ve sıralanmaktadır. Bütünleştirmede ise zihindekiler seslere, sözlere çevrilmektedir (Ferrand, 1994).

Konuşma işlem ve süreçleri dil öğretim yaklaşımlarına göre farklı açıklanmaktadır. Geleneksel ve davranışçı yaklaşımlar konuşmanın daha çok fiziksel süreçlerine yani vurgu, tonlama, telaffuz, ses gibi öğelere ağırlık vermektedir. Bilişsel yaklaşım konuşmanın zihinsel süreçlerine yoğunlaşmaktadır. Yapılandırıcı yaklaşım ise öğrencilerin konuşma becerilerini geliştirmeye odaklanmaktadır. Buna göre konuşma, zihinde başlayan ve düşüncelerin sözle ifade edilmesiyle tamamlanan bir süreçtir. Konuşma işlemine önce zihinde yapılandırılmış bilgiler gözden geçirilerek başlanmaktadır. Bu sırada konuşmanın amacı, yöntemi, konusu ve sınırları belirlenmektedir. Ardından aktarılacak bilgiler seçilmektedir. Seçilen bilgiler çeşitli zihinsel işlemlerden geçirilmektedir. Bu işlemler sıralama, sınıflama, ilişki kurma, eleştirme, tahmin etme, analiz-sentez yapma ve değerlendirme olmaktadır. Bu işlemler sonucunda düzenlenen bilgiler cümlelere, kelimelere, hecelere ve seslere dökülerek aktarılmaktadır. Bilgilerin dikkatli seçilmesi ve çeşitli zihinsel işlemlerden geçirilmesi, hem aktarma sürecini hem de aktarma işleminde kullanılan cümle ve kelimelerin iyi seçilmesini getirmektedir. Böylece konuşma süreci denetim altına alınmış olmaktadır. Konuşma sürecinde bilgilerin doğru aktarılması, düşünme ve zihinsel becerilerin gelişimine doğrudan bağlıdır. Zihinsel becerilerin gelişmemiş olması, aktarılacak bilgilerin düzeni ile kelimelerin seçimini olumsuz etkilemektedir. Böyle bir durumda verilmek istenen mesajlar aktarılamamakta, etkili ve güzel konuşma yapılamamaktadır.

Konuşma sürecinde sözleri etkili kılmak için jest, mimik, tonlama, vurgulama gibi konuşmayı tamamlayıcı öğelere de başvurulmaktadır. Yani konuşma işlemi beden dili ile desteklenmektedir. Bir başka ifadeyle söylenen kelimelerin yanı sıra sesin yüksekliği, konuşma hızı, nefes alıp verme biçimi, duraklama, yüz ifadesi, göz hareketleri, duruş biçimi, kişiler arasındaki mesafe gibi öğeler de önemli olmaktadır.

Konuşma, dinleme ile doğrudan bağlantılıdır. Çocuklar önce yakın çevrelerindeki kişilerin konuşmalarını öğrenirler. Daha sonra bireysel çabaları ve sosyal etkileşimleriyle konuşma becerilerini geliştirirler. Öğrenciler, kendilerini ifade etmek, iletişim kurmak, öğrenmek ve zihinsel yapılarını geliştirmek amacıyla konuşma becerilerinden yararlanırlar. Konuşma, öğrencilerin, iş birliği yapmaları, tartışmaları, ortak karar vermeleri ve sorun çözmeleri açısından da önemli bir alandır. Öğretmen, öğrencilerin konuşma becerilerini geliştirmek amacıyla sınıfta problem çözme, iş birliği yapma gibi konuşma ağırlıklı öğrenme etkinliklerine daha fazla yer vermelidir. Bu tür etkinlikler, öğrencilerin hayat boyu kullanabilecekleri konuşma becerilerini kazanmalarında belirleyici olmaktadır.

2.2. Özellikleri

Konuşma, sadece kişiler arasında duygu ve düşüncelerin aktarıldığı etkileşimsel bir süreç değildir. Konuşma aynı zamanda öğrenme, anlama, zihinsel, duygusal ve sosyal becerileri geliştirmek için önemli bir alandır. Çocuklar konuşarak çeşitli bilgileri öğrenmekte, hem konuşma hem de zihin

becerilerini geliştirmektedirler. Yani konuşma çok yönlü ve karmaşık işlemleri içeren bir özellik taşımaktadır. Bu nedenle psikoloji, sosyoloji, dil bilim, mantık, edebiyat, felsefe, hukuk, halkla ilişkiler, politika, antropoloji, estetik gibi bilim dallarının inceleme alanına girmekte ve konuşmayı her bilim dalı kendi bakış açısıyla ele almaktadır. Çeşitli bilim dalları tarafından kabul edilen ortak özellikler ise şöyle sıralanmaktadır:

Fiziksel özellikler: Konuşma, beyin, sinir sistemi, akciğerler, ses telleri, ses dalgaları, küçük dil, büyük dil, damak, dudak, dişler, kulak gibi organların işbirliğiyle gerçekleşen bir süreçtir.

Psikolojik özellikler: Bireyin psikolojik özellikleri, öfke, korku, sevinç gibi duyguları konuşmaya yansımakta, ses tonunu, hızını, kullanılan kelimeleri etkileyici olmaktadır. Yani konuşmada birey iç dünyasını sözlere ve seslere aktarmaktadır. Bu durum jest ve mimiklere de yansımaktadır.

Toplumsal özellikler: İnsanlar birlikte yaşamaya başladığı günden bu yana iletişim aracı olarak konuşmayı tercih etmektedir. Konuşma aile, toplum, arkadaş çevresi, resmi toplantı gibi durumlarda farkı biçimlerde yapılmaktadır. Bu yönüyle konuşma bireyin gelişimi, toplumsallaşması, başkalarıyla iletişim kurma biçimini vb. öğretici olmaktadır(Güneş, 2013).

2.3. Önemi

Konuşma, dil öğrenme sürecinde zihni düzenlemeye yardım eden bir öğrenme alanıdır. Öğrenci çevresiyle iletişim kurarak, dinleyerek, konuşarak düşünceler oluşturur ve bunları zihninde yapılandırır. Yani öğrenci konuşarak öğrendiklerini aktif olarak zihninde yapılandırmaktadır. Bunun için öğrencilere konuşarak düşüncelerini geliştirme ve zihinde yapılandırma fırsatları verilmelidir. Günlük yaşamda çeşitli görevleri yerine getirmeleri için onlara, konuşma becerilerinden nasıl yararlanacakları öğretilmelidir.

Yapılandırıcı yaklaşıma göre konuşma, öğrenciler arasında iş birlikli öğrenmenin en önemli anahtarıdır. Öğrenme sürecinde konuşma ve tartışma, bilgilerin, yeniliklerin, düşüncelerin hızlı olarak akmasını sağlamaktadır. Diğerlerini dinlerken ve kendi görüşlerini ifade ederken öğrenci, düşüncelerini açıklamayı öğrenmekte, açıklama için en uygun kelimeleri bulmaktadır. Ayrıca kendi fikirlerine güvenmeyi ve bunları geliştirmeyi de öğrenmektedir. Konuşma, öğrencinin görüşlerini netleştirme, sorunları ortaya koyma ile tartışma sorumluluğunu geliştirmektedir. Kısaca konuşma öğrencinin zihinsel etkileşime girmesini sağlamaktadır. Bu nedenle öğrencilerin konuşma becerileri geliştirilmeli, düşüncelerini açıkça ifade etmeleri sağlanmalı ve bir düşünceye tepki gösterme yöntemlerini geliştirmeleri sağlanmalıdır. Öğretmen, öğrencilerin konuşma becerilerini incelemeli ve grup ortamında doğal olarak ifade etme durumlarını gözlemelidir.

Sınıfta veya günlük yaşamda genellikle iki tür konuşma yapılmaktadır. Bunlar hazırlıksız, doğal ya da kendiliğinden yapılan konuşmalarla (tartışma, grup etkileşimi vb.), planlı ya da hazırlıklı konuşmalar (savunma, görüş sunma, sözlü sunum vb.) olmaktadır. Bu konuşmalar öğrencilerin bilgilerini ve düşüncelerini arkadaşlarıyla paylaşmaları ile akıcı ve etkili konuşma becerilerini geliştirmelerine ortam sağlar. Günlük yaşamda akıcı ve etkili konuşma becerisi önemlidir. Akıcı konuşma becerilerini geliştiren öğrenciler bilgilerini de geliştirmektedirler. Böylece başkalarıyla etkili etkileşime girmektedirler. Sözlü veya sözel olmayan iletişim durumlarına düzenli olarak katılmak öğrencinin dil ve zihinsel becerilerini geliştirmektedir. Öğrencilerin akıcı konuşma becerilerini geliştirmek için çeşitli eğitim çalışmaları yapılmalıdır. Bu çalışmalarda:

- Düşünceleri paylaşma ve dili kullanma,
- Dinleyicilere anlamlı sunular yapma,
- Çeşitli amaçlar için dili kullanma (eğlenmek, bilgilenmek, ikna etmek,),
- Başkalarının bakış açılarını öğrenme,
- Bakış açılarını belirlemek için etkili yöntemler kullanma,
- Kişisel görüşlerini inceleme ve genişletme,
- Kendi düşüncelerindeki doğruluk ya da yanlışlıkları belirleme,
- Bilgi ihtiyaçlarını belirleme vb.

etkinliklere ağırlık verilerek öğrenciler güdülenmeli ve konuşma becerileri geliştirilmelidir (Giasson, 1995, Saskatchewan, 2000, 2001, Lachapelle, 2001, Güneş 2013).

3. YAKLAŞIM VE MODELLER

Dünyamızda 1900'lü yıllardan bu yana öğrencilerin konuşma becerilerini geliştirmek için çeşitli yaklaşım, yöntem ve modeller uygulanmaktadır. Bunlar geleneksel, bilişsel ve yapılandırıcı olmak üzere üç grupta toplanmaktadır. Geleneksel yaklaşımda konuşma alıştırmalarına öncelik verilmekte, konuşmanın sürekli taklit ve tekrarlarla geliştirileceği üzerinde durulmaktadır. Bu amaçla uygulanan yöntemlerde konuşma alıştırmalarına, vurgu, tonlama telaffuz gibi çalışmalara ağırlık verilmektedir. Bilişsel yaklaşım ve modeller konuşma sürecini zihinsel ve fiziksel olmak üzere daha geniş boyutta ele almakta ve konuşmacının zihinsel süreçlerine yoğunlaşmaktadır. Birey konuşurken zihindeki bilgi ve kelimelerin nasıl seçildiği, sözlere nasıl aktarıldığı en çok incelenen konular arasında yer almaktadır. Bu yaklaşımla birlikte konuşma öğretimi konusunda mantık değişmeye, konuşmanın sadece fiziksel süreçlerine değil, zihinsel süreçlerine ve sözlü metin üretimine ağırlık verilmeye başlanmıştır. Bu nedenle bilisel yaklaşımda çok sayıda konuşma öğretim modeli geliştirilmiştir.

Yapılandırıcı yaklaşım ve modeller ise öğrencinin konuşma becerilerini geliştirmeye odaklanmakta, bunun için konuşma süreçleri, geliştirilecek beceriler, uygulanacak yöntem ve teknikler

belirlenmeye çalışılmaktadır. Yapılandırıcı yaklaşıma göre bireyler toplumda çeşitli rol ve görevleri yerine getiren “sosyal aktörler”dir. Sosyal aktörler görevlerini yerine getirirken dili çeşitli alanlarda kullanırlar. Bu nedenle eğitim sürecinde dil becerileri yanında zihinsel, duygusal ve sosyal becerilerin geliştirilmesine de önem verilmekte, çeşitli etkinlik, görev ve projelerle konuşma öğretimi yapılmaktadır (Güneş, 2013). Günümüzde yapılandırıcı yaklaşımdan hareketle çeşitli konuşma öğretim modelleri kullanılmakta, bu modellerde öngörülen aşamalar, yöntem ve tekniklerle öğrencilerin konuşma becerileri geliştirilmeye çalışılmaktadır.

3.1. Geleneksel Yaklaşım ve Yöntemler

Geleneksel konuşma öğretim yaklaşım ve yöntemleri dünyamızda bilinen en eski yöntemlerdir. Bunların başında doğrudan öğretim yöntemi gelmektedir. Bu yöntemle 1910 yıllarda sınıfta konuşma öğretimine sistemli olarak başlanmıştır. Doğrudan öğretim yöntemi dili taklit ederek ve sürekli tekrarlayarak öğrenmeyi içeren bir yöntemdir. Dil öğrenme sürecinde konuşma çalışmalarına geniş yer verir. Ardından 1950-60’ lı yıllara doğru dinle ve konuş yöntemleri gündeme gelmiştir. Bu yöntemde Amerikan yapısalcılığından etkilenerek cümle yapısı üzerinde durulmuş, çok geçmeden dinle- konuş yöntemi yerini görsel-işitsel yönteme bırakmıştır. Bu yöntem iletişim sürecini düzenlemek için ses ve şekil uyumu üzerinde durmuştur. İletişim kavramında ilk adım olarak karşılıklı konuşma, amaçları yeniden tanımlama, bilgi yerine daha çok beceriye yönelmiştir (Vergnaud, 2008). Bu yöntemler aşağıda açıklanmaktadır.

3.1.1. Doğrudan Öğretim Yöntemi: Fransa’da 19 yüzyılın sonuna doğru dilin günlük yaşamda aktif kullanılması görüşü ortaya atılmıştır. Bu amaçla doğrudan öğretim yöntemi geliştirilmiş ve dilin sözlü olarak öğretilmesine öncelik verilmiştir. Derslere karşılıklı konuşma, soru sorma ve kısa fıkralarla başlanmış, öğrenciye bol bol soru sorulmuştur. Sınıfta ve çevredeki eşyalarla kelime öğretimi yapılmıştır. Gerekğinde öğretim süreci çeşitli resim, şekil, görsel araç, jest, mimik ve beden diliyle de desteklenmiştir. Öğrenci öğretmenin söylediklerini dinlemekte ve tekrarlamaktadır. Böylece öğrencilerle öğrenilen dil arasında bağ kurulmaktadır. Bu yöntemin bazı ilkeleri şöyledir:

- Dil hakkında bilgi vermek yerine dilin kendisi öğretilmelidir.
- Öğretmen kelimeleri resim veya şekillerle açıklamalıdır.
- Sözlü dilin öğretimi yazılı dile geçmeden yapılmalıdır.
- Öğrencinin dili sözlü olarak öğrenmesine çalışılmalı ve telâffuza önem verilmelidir.
- Yazılı dil çalışmaları sözlü dil çalışmalarını izlemelidir.
- Konuşma alıştırmaları özelleştirilmeli, soru-cevap uygulamaları öğretmen tarafından yönetilmelidir(Puren, 2004, Rodríguez Seara, 2004, Güneş, 2013).

3.1.2. Dinle-Konuş Yöntemi: Bu yöntem II. Dünya Savaşı sırasında Amerikan askerlerinin dil ihtiyaçlarına hızlı cevap vermek ve İngilizce dışındaki dilleri çabucak öğrenmelerini sağlamak için

geliştirilmiştir. Daha sonraki yıllarda okullarda da uygulanmıştır. Davranışçı yaklaşım ve yapısalci dil biliminin görüşlerinin birleştirilmesiyle oluşan bu yöntem büyük oranda J. B. Watson ve B. F. Skinner'in davranışçı görüşlerine dayanır. Bu nedenle davranışçı dil öğretim yaklaşımının en belirgin örneği olarak kabul edilir. Uygulamada dil öğretimi uyarıcı-cevap ve şartlandırma bağlamında yürütülür. Taklit, tekrar ve ezberleme çalışmalarına ağırlık verilir. Dilin sözlü olarak öğretilmesi öncelikli olduğundan başlangıçta sözlü etkinliklere yer verilir. Bu süreçte vurgu, telâffuz ve dil bilgisi hatalarına dikkat edilir. Bu yöntemin bazı ilkeleri şöyledir:

- Dil öğretiminde sözlü uygulamalar öncelikli ve üstündür.
- Öğrenci önce dinlemeli, sonra konuşmalı, ardından okumalı ve yazmalıdır.
- Başlangıçta dilin özelliklerini içeren cümleler verilir, bunlarla alıştırmaya yapılır.
- Öğrenci taklit ve tekrar ederek, cevaplar vererek, cevaplarını kontrol ederek öğrenir.
- Metinler tümevarım yoluyla işlenir. Önce öğretmen tarafından örnek bir okuma yapılır ardından sınıfça koro halinde okunur. Daha sonra aynı metinler öğrencilere tek tek veya gruplar halinde defalarca okutulur. Telâffuz, tonlama ve vurgulamalara dikkat edilir (Puren, 2004).

Bu yöntemi Chomsky şiddetle eleştirmiştir. Ona göre, yapısalci dil bilimini esas alan bu yöntem yeterli değildir (Güneş, 2013).

3.1.3. Görsel-İşitsel Yöntem: Bu yöntem dinle-konuş yöntemine görsel boyutun eklenmesiyle oluşturulmuştur. Bu yöntem seslerle resimleri birlikte kullanılması üzerine kurulmuştur. Sesler kasetlere kaydedilmiş, resimler de sabit görsellerle verilmiştir. Ayrıca jestler, mimikler, heyecan, duygusal beden dili gibi öğelerden de yararlanılmıştır. Bu çalışmalarla *Görsel-İşitsel Yöntem* 1960-1970 yıllarında Fransa'da yaygınlaşmıştır (Rodríguez Seara, 2004). Görsel-işitsel yöntemde dinleme, konuşma, okuma ve yazma öğrenme alanlarındaki becerilerin öğretilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla öncelik sözel dile verilmekte ardından yazılı dile geçilmektedir. Aynı zamanda duygu ve heyecanların ifadesi, beden dili gibi öğelere de yer verilmiştir. Öğretim sürecinde ses ve görüntüye, kulağa ve göze ağırlık verilmiştir (Rodríguez Seara, 2004; Puren, 2004).

Görsel-işitsel yöntemle dil öğretimi sınıfta dört aşamada uygulanır. Bunlar:

- i. **Sunu:** Önceden kaydedilmiş karşılıklı bir konuşma öğrencilere dinletilir. Sunum film veya görsellerle desteklenir. Genel bir anlama ulaşılır.
- ii. **Açıklama:** Sunumda verilen öğeler ve ilişkiler açıklanır. Öğrencilerin bunları anlaması sağlanır.
- iii. **Tekrarlama:** Konuşma ve dil bilgisi alıştırmaları tekrarlanır.

- iv. **Aktarma:** Öğrenilenler çeşitli alıştırmalarla yeni durumlara uygulanır. Anlama, düşünme, ifadeleri değiştirme, serbest konuşma, gibi etkinlikler yaptırılır.

Geleneksel konuşma yaklaşım ve yöntemleri dünyamızda 1900-1970 yılları arası yaklaşık yetmiş yıl uygulanmıştır. Daha sonraki yıllarda bu yaklaşım ve yöntemlere sert eleştiriler yapılmış, çeşitli yetersizlikler sıralanmıştır. Konuşma öğretiminde zihne değil mekanik süreçlere ağırlık vermesi, tekrar, ezber ve taklit çalışmalarının yoğun olması, konuşmada zihinsel süreçleri değil ezberlemeyi geliştirmesi, öğrencilerin gerçek iletişim ihtiyaçlarına cevap vermemesi gibi hususlar bunlardan bazılarıdır. Bu eleştiriler geleneksel yöntemlerin 1970'li yıllara doğru terk edilmesine neden olmuştur.

3.2. Bilişsel Yaklaşım ve Modeller

Bilişsel yaklaşım konuşma öğretimini hem fiziksel hem de zihinsel olmak üzere daha geniş bir boyutta ele almıştır. Konuşma öğretimini sadece tekrar ve taklit alıştırmaları ile sınırlandırmak yerine konuşmacının zihinsel süreçlerine doğru ilerlemiş ve incelemeye başlamıştır (Vergnaud, 2008). Bu yaklaşımın birlikte 1975 'li yıllara doğru öğrenme ve dil teorileri birleştirilmeye ve yeni teoriler geliştirilmeye başlanmıştır. Konuşma ya da sözel üretim alanında bilişsel yaklaşım çerçevesinde hazırlanan çeşitli modeller bulunmaktadır. Bunlardan günümüzde üç model yaygın olarak kullanılmaktadır. Bunlar Levelt (1989), Bock ve Levelt (1994) ile Dell (1986) tarafından geliştirilen modellerdir. Aşağıda bu modeller özet olarak verilmektedir. Ardından ikinci dil öğretiminde kullanılan konuşma modellerine geçilmektedir.

3.2.1. Levelt Modeli (1989): Levelt 1989 yılında konuşma ya da sözlü üretim sürecini açıklamak için dinamik bir model geliştirmiştir. Bazı araştırmacılar bu modele dayanarak ikinci dil öğretimi için yeni çalışmalar yapmışlardır. Bu modelde konuşma sürecini açıklamak için iki temel kavram kullanılmaktadır. Birincisi makro planlama (iletişim amacını ve hedefini belirleme), ikincisi ise mikro planlama (konuşma ile verilecek bilgilerin planını yapma) olmaktadır. Bu model bazı bileşenlerle birlikte kullanılmaktadır. Bunlar: *kavramlaştırma* (hangi bilgiler, kime ve nasıl aktarılacak), *düzenleme*, zihinsel sözlükten gerekli kelime, hece vb. seçme, anlam ve söz dizimine göre düzenleme, bunları *kodlama* ses ve dil bilgisi, boğumlama ve anlama sistemine göre işaretleme olmaktadır. Levelt'e göre konuşma amaçlı bir etkinliktir. Bu etkinlikte bazı süreçler kontrol edilmekte, bazıları kontrol edilememektedir. Örneğin kavramlaştırma aşamasında hangi bilgilerin kime verileceği konusunda konuşmacı gerekli kontrolü yapmaktadır. Ancak onu izleyen süreçler otomatik olarak yürütülmekte ve kontrol etme zorlaşmaktadır. Levelt'e göre konuşma sırasında bütün aşamalar paralel ve anlık süreçlerle peş peşe yürütülmektedir (Ferrand 2001; Levelt, 1989).

3.2.2. Bock ve Levelt Modeli (1994): Bock ve Levelt 1994 yılında yeni bir konuşma modeli geliştirmişlerdir. Bu modelde konuşma süreci dört aşamaya ayrılmakta ve şöyle sıralanmaktadır.

- a) **Mesajı belirleme.** Konuşmanın başlangıcını oluşturan bu aşamada konuşmacı ne söylemek istediğini ve ya vereceği mesajın içeriğini belirlemektedir.
- b) **İşlevsel işlemler.** Konuşmacı kullanacağı kelimeleri seçmekte ve seçilen kelimelerin dil bilgisi rolünü belirlemektedir (özne, tümleç gibi).
- c) **Durumsal işlemler.** Kelimeleri ve kelimelerin cümledeki rolünü seçtikten sonra bunları cümle içinde uyumlu hale getirme, çoğul-tekil uyumunu yapma gibi işlemler olmaktadır.
- d) **Fonolojik işlemler.** Bu aşamada konuşmacı cümleyi ve kelimeleri oluşturan sesleri belirlemekte, konuşma ile ilgili diğer akıcılık, prosodi, ritim, ses uyumu gibi işlemleri yapmaktadır.

Bock ve Levelt modeli konuşma sürecinde önce zihinsel ardından fiziksel işlemlere dikkat çekmekte ve bu süreci ayrıntılı olarak açıklamaktadır. Konuşma sürecini ve bu süreçte söz dizimi ile anlamaya ilişkin çeşitli bilgiler sunmakta, ardından seslerin nasıl seçildiğine geçmektedir (Levelt, 1989, Ferrand 2001).

3.2.3. Dell Modeli (1986): Gary Dell konuşma ya da sözel üretimin bağlaçsal bir modelini önermektedir. Bu modele göre dört aşamalı bilgi işleme vardır. Bu aşamalar uygulamada daha çok Bock ve Levelt'in Konuşma modeline benzemektedir.

- a) **Anlamsal işlemler.** Bu aşamada birey aktaracağı mesajın anlamını seçmektedir. Bu aşama Dell için çok önemli ve özeldir.
- b) **Sözdizimi işlemleri.** Bu aşamada birey söylemek istediğini ve bunların dil bilgisi yapısını planlar, kelimeleri cümle yapmak için sıraya koyar.
- c) **Morfolojik işlemler.** Birey heceleri planlar yani öğeleri seçer, işaretleyeceği eğer cümle ise bir dizi eylem içerir, bu işlem birey konuşurken aynı anda yürütülür.
- d) **Ses işlemleri.** Bu aşamada birey kullanacağı sesleri seçer, bunları ritim ve tonlama yönüyle sıralar.

Görüldüğü gibi Dell modeli ile Bock ve Levelt konuşma modeli çeşitli yönlerden benzerlikler içermektedir. Bock ve Levelt modelinde bir aşama diğerini tetiklemekte ve aşamalı olarak ilerleme gerçekleşmektedir. Oysa Dell modelinde aşamalar birbiri ardına ve karşılıklı etkileşerek ilerlemektedir. İki model arasındaki temel farklardan biri de Dell modeli sözlü üretim sürecinde insan zihninin genel işlemlerini içermesidir.

Özetle konuşma modelleri sözlü üretim sırasında zihinsel işlem ve süreçlere yoğunlaşmaktadır. Bu modeller konuşma işlemini çeşitli aşamalara ayırmakta, içeriğin seçiminden başlayarak kelimelerin seçimine kadar giden bir süreci ele almaktadır. Konuşma sırasında bir taraftan aşamaları bütünleştirmeye diğer taraftan da bilgi işleme teorisinden hareketle konuşulacak bilgileri seçmeye, işlemeye ve düzenlemeye ağırlık vermektedir.

3.2.4. De Bot Modeli (1992): İkinci dil öğretimi için geliştirilen bu model her iki dilde birbirine benzeyen çeşitli süreçleri dikkate almaktadır. De Bot bu çalışmalarını büyük oranda Levelt (1989) modeline dayandırmıştır. Aynı zamanda çeşitli dönemlerdeki psikolinguistik araştırmaları dikkate alarak bütün konuşma üretim birimlerini bütünleştirmiştir. Bu model Levelt (1989) modelinde olduğu gibi bazı bileşenlerle birlikte kullanılmaktadır. Bunlar, *kavramlaştırma* (hangi bilgiler, kime ve nasıl aktarılacak), *düzenleme*, (zihinsel sözlükten gerekli kelime, hece vb. seçme, anlam ve söz dizimine göre düzenleme), bunları *kodlama* (ses ve dil bilgisi, boğumlama ve anlama sistemine göre işaretleme) olmaktadır. De Bot'a göre Levelt modelinin bileşenleri ikilidir. İlki birinci dili diğeri de ikinci dili yönetmek için kullanılmalıdır (De Bot, 1992). De Bot modeline göre konuşma sürecinde birinci ve ikinci dil için iki kavramlaştırma, iki düzenleme yapılmaktadır. Ayrıca zihnimizde her dil için ayrı olmak üzere iki zihinsel sözlük ve bir seslendirici olduğu öne sürülmüştür.

Buraya kadar verilen modellerde de görüldüğü gibi konuşma öğretimi tarihsel süreç içerisinde önemli gelişmeler kaydetmiş, fiziksel süreçlerden zihinsel süreçlere doğru ilerlemiş, konuşma öğretimin aşama ve becerileri belirlenmiş, her aşamada uygulanacak yöntem, teknik ve etkinlikler çeşitlendirilmiştir. Böylece öğrencilerin konuşma becerilerinin daha etkili ve hızlı geliştirilmesine ortam hazırlanmıştır.

3.3. Yapılandırıcı Yaklaşım Ve Modeller

Yapılandırıcı yaklaşım ve modeller konuşma öğretimini öğrenci merkezli olarak ele almakta ve öğrencinin konuşma becerilerini geliştirmeye odaklanmaktadır. Bunun için konuşmanın zihinsel ve fiziksel süreçleri dikkate alınmakta, geliştirilecek becerilerle uygulanacak yöntem ve teknikler üzerinde durulmaktadır.

Yapılandırıcı yaklaşıma göre "Dil, edinilmez öğrenilir." Dil öğrenme bireyin aktif çabalarıyla gerçekleşir. Dil becerileri zihinsel gelişime ve sosyal ilişkilere bağlı gelişir. Dil tek başına değil sosyal etkileşimlerle öğrenilir. Diğer taraftan dil ve öğrenme, ayrılmaz bir şekilde birbirine bağlıdır. Öğrenme dili gerektirir dil de öğrenmeyi etkiler. Bu nedenle dil ve zihinsel becerileri geliştirme birlikte ele alınmalıdır. Bu süreçte işbirlikli öğrenme etkinliklerine ağırlık verilmelidir. Bu etkinlikler öğrencinin dil ve zihinsel becerileri ile gelişmeye açık alanını doğrudan etkilemektedir. Öğrenciler aşamalı olarak karmaşık etkinliklere ve görevlere yönlendirilmelidir.

Yapılandırıcı yaklaşımın bu görüşleri dil öğretim alanında yeni yaklaşımları gündeme getirmiştir. Bunlar beceri yaklaşımı, etkinlik yaklaşımı, tematik yaklaşım, teknikleri öğretme yaklaşımı gibi sıralanabilir. Bu yaklaşımlar çeşitli ülkelerin programlarında ve Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni'nde (Cadre européen commun de référence pour les langues) ele alınmıştır. Beacco'a göre Diller

İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni'nde beceri yaklaşımı, teknikleri öğretme (stratégie) yaklaşımı, iletişimsel yaklaşım ve etkinlik yaklaşımı kullanılmaktadır (Beacco, 2007).

Günümüzde yapılandırıcı yaklaşımdan hareketle çeşitli konuşma öğretim modelleri kullanılmakta, bu modellerde öngörülen aşamalar, yöntem ve tekniklerle öğrencilerin konuşma becerileri geliştirilmeye çalışılmaktadır Bunlar Piaget, Bruner ve Vygotsky'nin görüşlerine dayalı geliştirilen modellerdir. Dil becerilerini geliştirmeye odaklandığından beceri modelleri de denilmektedir. Bunlardan "açıklayıcı model, etkileşimsel model, teknikleri öğretme modeli ve örnekleme modeli, " yaygın bilinmektedir(Güneş, 2013). Kanada, Fransa, İngiltere, Avustralya, İsviçre, Belçika, Finlandiya gibi ülkelerde kullanılmaktadır. Bunlar aşağıda kısaca özetlenmektedir.

3.3.1. Açıklayıcı Model: Dil becerilerinin açıklamalı öğretimini içeren bu model çeşitli araştırmalara dayalı geliştirilmiştir. Bu model, öğrencinin dinleme, okuma, konuşma, yazma, görsel okuma ve sunu sırasında kullanacağı becerilerle bu becerilerin uygulama süreçlerini gözlemesine katkı getirmektedir. Açıklayıcı modele göre öğretmen önce geliştirilecek dil becerileri ve teknikleri hakkında bilgi verilmeli ve açıklamalar yapılmalıdır. Bu modelde öğrencilere teknikleri öğretirken bazı sorulardan yararlanılmaktadır. Örneğin açıklama bilgileri için "Ne?" sorusu, süreçle ilgili bilgiler için "Niçin?" ve "Ne zaman?" soruları, koşullarla ilgili bilgiler için "Nasıl?", sorularının kullanılması öğrencilere öğretilmektedir (Güneş 2013). Uygulamada önce "Ne? Niçin? Ne Zaman?" ve "Nasıl?" soruları üzerinde ısrarla durulmalıdır.

3.3.2. Etkileşimsel Model: Bu model, bir tekniğin ayrıntılarını öğrenmek, bir metni anlamak için öğretmen ve öğrenciler arasındaki etkileşimleri içermektedir. Etkileşimsel model daha çok dinleme, okuma, görsel okuma ve anlama çalışmalarında kullanılmaktadır. Bu modelde karşılıklı konuşma ve etkileşim öğrencilerin tümüne dönük yapılmalıdır. Her öğrenci konuşma ve tartışmaya katılma, karşılıklı etkileşimi sürdürme sorumluluğu taşımalıdır. Aynı zamanda işbirlikli öğrenmeyi de sağlamaktadır.

3.3.3. Teknikleri Öğretme Modeli: Bu model öğrencilere dil becerilerini geliştirirken kullanabilecekleri çeşitli teknikleri öğretmeye yöneliktir. Bilindiği gibi dil becerileri genel bilgiler ve teknikler bütünü olmaktadır. Bu teknikler süreçlere göre her öğrenme alanında listeler halinde verilmektedir. Örneğin dinleme teknikleri, konuşma teknikleri gibi. Bu modele göre dil becerilerini geliştirmek için öğrenciye hem bilgiler hem de teknikler öğretilmelidir. Tekniklerin öğretilmesi başlı başına bir amaç ya da son olarak alınmamalı, bir sonuca ulaşmak, beceriyi geliştirmek için araç olarak kullanılmalıdır (Tardif, 1997).

3.3. 4. Örnekleme Modeli: Örnekleme modeli öğretmenin öğrencilere örnekler göstererek beceri ve tekniklerin aşamalarını somutlaştırdığı bir modeldir. Bu model daha çok zihinsel bir tekniği uygularken veya bir işlemin bir aşamasını gerçekleştirirken, sürecin aşamalarını şeffaflaştırmak ve netleştirmek için kullanılmaktadır. Bu amaçla sürecin her aşaması yüksek sesle söylenmelidir. Bir aşamayla ilgili bütün

düşünceler söze dökülmelidir. Örneğin hatalar, geriye dönüşler, kararsızlıklar gibi. Bilindiği gibi zihinsel süreçler doğrudan gözlenemezler. Bu uygulamayla zihinsel süreçlerin tanımlaması ve betimlemesi yapılmalıdır.

Örneklemeye modelinin etkinliğini üst düzeye çıkarmak için öğretilecek teknikler uygulamalı ve rehberlik içerikli çalışmalarla gösterilmelidir. Öğretmen bir tekniği örneklemenin hemen ardından, öğrencinin öğrendiği süreci uygulamasına rehberlik etmelidir. Öğrenciler tekniği iş birliği içindeki uygulamayla yeniden görürler ve bağımsız olarak yapabilecekleri düzeye gelmek için gerekli çalışmaları yaparlar.

Buraya kadar verilen yapılandırıcı modellere göre öğretilecek bir konuşma becerisi önce tanımlanmalı, gerekli teknikler hakkında bilgi verilmelidir. Tekniklerin kullanımını örneklerle gösterilmeli, çeşitli etkinliklerle becerinin uygulanması sağlanmalı ve sürece rehberlik edilmelidir. Öğrenilenlerin farklı durumlarda kullanılmasını sağlamak için öğrenciler cesaretlendirilmelidir.

4. KONUŞMA ÖĞRETİMİ

Bu başlık altında bilişsel ve yapılandırıcı yaklaşıma dayalı olarak geliştirilen modellerden hareketle konuşma öğretiminin amaçları, beceri ve teknikleri ele alınmaktadır.

4.1. Amaçlar ve Beceriler

Konuşma öğretiminin amaç ve becerileri dil öğretim yaklaşımlarına göre değişmektedir. Geleneksel ve davranışçı yaklaşımlar konuşma öğretiminde daha çok fiziksel süreçlere ağırlık vermiş ve güzel konuşma üzerinde durmuştur. Bu nedenle uzun yıllar öğrencilere ses, ses tonu, vurgu, telâffuz gibi çalışmalar yaptırılmıştır. Vurgu ve telâffuzu iyi yapan öğrencilerin güzel konuşacakları düşünülmüştür. Bu yaklaşımlarda konuşmanın zihinsel süreçleri ve kendini ifade etme yönüyle fazla ilgilenilmemiştir. Böylece öğrenciler, bir taraftan güzel konuşanları taklit etmeye, bir taraftan da onların konuşmalarını ezberlemeye başlamışlardır. Daha sonraki yıllarda bilişsel yaklaşımla birlikte konuşmanın zihinsel süreçleri geliştirilmiş

Günümüzde yapılandırıcı dil yaklaşımıyla birlikte konuşma öğretiminde, zihinsel süreçlere daha fazla ağırlık verilmektedir. Bu anlayıştan hareketle konuşma öğretiminde dil ve iletişim becerileri yanında, düşünme, anlama, sorgulama, sınıflama, analiz-sentez yapma gibi zihinsel becerileri de geliştirme amaçlanmaktadır. Bunlara ek olarak iletişim kurma, çağdaş toplumun gereklerini yerine getirme, bilinçli kararlar verme, öğrenmeyi sürdürme gibi sosyal becerileri geliştirme ve giderek zihinsel bağımsızlık becerilerini geliştirme de ele alınmaktadır. Konuşma öğretiminin amaçları genel olarak şöyle sıralanmaktadır:

Dil becerileri: Konuşma öğretiminin birinci amacı dil becerilerini geliştirmektir. Konuşma becerilerini geliştirmek dinleme, okuma, yazma, gibi diğer becerilerin de geliştirilmesine katkı sağlamaktadır. Bireyin dil becerilerini kullanarak bilgiye ulaşması, kullanması, aynı zamanda bilgi teknolojilerini kullanması daha kolay olmaktadır.

İletişim becerileri: Birey, isteklerini ve ihtiyaçlarını aktarmak için konuşmak zorundadır. Konuşma ile çeşitli bilgi, duygu, düşünce vb. ihtiyaçlar paylaşılmaktadır. Yani konuşma sözlü iletişim becerilerinin önemli bir ögesidir. Bu nedenle bireyin etkili bir iletişimci olması, konuşma becerilerini geliştirmesine bağlıdır.

Öğrenme ve anlama becerileri: Öğrenme sürecinde konuşma ve tartışma, bilgilerin, yeniliklerin, düşüncelerin hızlı olarak aktarılmasını sağlar. Diğerlerini dinlerken ve kendi görüşlerini ifade ederken öğrenci düşüncelerini açıklamayı öğrenmekte, açıklama için en uygun kelimeleri bulmaktadır. Konuşma aynı zamanda bireyin çevresini saran dünyayı anlamasını ve kontrol etmesini sağlar. Bu durum bilgileri birleştirmeyi, genişletmeyi, özetlemeyi, eklemeyi, kısaca öğrenmeyi geliştirir. Yapılandırıcı yaklaşıma göre konuşarak ve anlatarak öğrenme daha kolay olmaktadır.

Zihinsel beceriler: Konuşma, bireye düşünceleri ve bilgileri düzenleme, farklı yönlerini anlama, netleştirme, ilişkilendirme, sözelleştirme, genişletme, yeniden adlandırma fırsatı verir. Ayrıca birey konuşmayla kendi fikirlerine güvenmeyi ve bunları geliştirmeyi öğrenir. Konuşma, bireyin görüşlerini netleştirme, sorunları ortaya koyma ve tartışma sorumluluğunu geliştirmektedir. Kısaca konuşma bireyin başkalarıyla zihinsel etkileşime girmesini sağlamaktadır. Zihinsel becerilerin kalbi düşünme ve sorgulamadır. En etkili sorgulama konuşarak yapılan sorgulamadır.

Sosyal beceriler: Konuşma, bireylerin dil ve zihinsel becerileriyle birlikte sosyal becerilerini de geliştirir. Konuşma, bireyin sosyal olayları aktarmasını ve kültürel değerleri tanıtmalarını sağlar. Konuşma aracılığıyla birey kendini çevreleyen durumlarla etkileşir, içine girer ve kendini ifade eder. Böylece başkalarıyla iyi ilişkiler kurma, iş birliği yapma, çatışmaları çözme ve yönetme becerilerini geliştirir.

Zihinsel bağımsızlık becerileri: Konuşma, zihinsel, dil ve sosyal becerilerin yanında, bireyin zihinsel bağımsızlık becerilerini de geliştirmektedir. Birey, konuşma yoluyla karar verme, seçme, amaçlarını gerçekleştirme, ihtiyaçlarını, ilgilerini, haklarını ifade etme ve savunma becerilerini geliştirmektedir (OCDE, 2005; Güneş, 2013).

Görüldüğü gibi günümüzde konuşma öğretimiyle dil, zihinsel, sosyal, iletişim, öğrenme, anlama, zihinsel bağımsızlık vb. çeşitli becerilerin geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Bu amaçlar Türkçe Öğretim Programında da dikkate alınmıştır. Böylece konuşma öğretim süreci ve yöntemlerinde önemli değişimler olmuştur.

4.2. Teknikler

Etkili ve güzel konuşmak için kullanılan çeşitli teknikler vardır. Bunlar konuşmayı planlama, bilgileri yapılandırma, düzenleme, konuşmayı yönetme, konuşmayı değerlendirme gibi sıralanmaktadır. Konuşma becerilerini geliştirmek için bu tekniklerden yararlanılmaktadır. Öğretmen öğrencilere konuşma becerilerini geliştirmek için teknikleri nasıl, nerede ve ne zaman kullanacaklarını göstermelidir. Ayrıca bir amaca ulaşmak için teknikleri seçme ve ya değiştirme yollarını da vermelidir. Öğrenciler çeşitli uygulamalarla konuşma tekniklerini öğrenmeli ve konuşma amacına göre bunlardan gerekli ve uygun olanlarını seçmelidirler.

Konuşma teknikleri konuşma öncesi, konuşma sırası ve sonrası olmak üzere aşamalara göre gruplandırılarak aşağıda verilmektedir. Bu teknikler çeşitli araştırmalarla belirlenmiş tekniklerdir. Öğretmen bu teknikleri öğretmek öğrencilerde teknik kullanma alışkanlığı oluşturmaktır.

KONUŞMA ÖNCESİ
<i>Konuşmayı Planlama Teknikleri</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Konuyla ilgili ön bilgilerini harekete geçirme, • Tartışma veya beyin fırtınası tekniğini kullanma, • Konuşma amacını belirleme, • Konuşma içeriğini seçme, • Konuşmanın sınırlarını belirleme, • Bir plan dâhilinde bilgileri düzenleme, • Konuşmaya ilgi çekici bir giriş belirleme, • Konuşmaya ilgi çekici bir sonuç belirleme, • Dinleyicinin sorularını tahmin etme, • Dinleyicinin ilgisini sürdürmek ve yönetmek için çeşitli araçlar kullanma.
<i>Konuşmayı Düzenleme Teknikleri</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Konusuna uygun metinleri gözden geçirme, • Grafik, kavram haritaları vb. biçimde bilgiyi düzenleme, • Konuşmayı desteklemek için görseller hazırlama.

KONUŞMA ESNASI
<i>Konuşmayı Yönetme Teknikleri</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Sesinin tonuna ve vurgularına özen gösterme, • Konuşma hızına ve biçimine dikkat etme, • Beden diline dikkat etme, • Notlarına bakma, • Konuşmayı gerçekleştirme, • Anlama ve düşündürmeyi yönlendiren ifadeler kullanma, • Konuşma sırasında çeşitli görseller kullanma.
KONUŞMA SONRASI
<i>Konuşmayı Değerlendirme Teknikleri</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Konuşmanın amaca ulaşma durumunu değerlendirme, • Konuşmasını değerlendirme (Güneş, 2013).

Konuşma sırasında kullanılan teknikler sadece bunlarla sınırlı değildir. Burada önemli görülenler verilmiştir. Konuşma becerilerini geliştirmek için daha farklı tekniklerden de yararlanılabilir.

5. KONUŞMA BECERİLERİNİ GELİŞTİRME

Konuşma becerilerini geliştirmek için çeşitli yöntem ve teknikler uygulanmaktadır. Bilişsel ve yapılandırıcı öğretim modellerine göre konuşma becerilerini geliştirmek için önce makro planlama (iletişim amacını ve hedefini belirleme), ardından da mikro planlama (konuşma ile verilecek bilgilerin planını yapma) yapılmalıdır. Bu süreçte *kavramlaştırma* (hangi bilgiler, kime ve nasıl aktarılacak), *düzenleme*, (zihinsel sözlükten gerekli kelime, hece vb. seçme, anlam ve söz dizimine göre düzenleme), *kodlama* (ses ve dilbilgisi, boğumlama ve anlama sistemine göre işaretleme) işlemleri gerçekleştirilmelidir. Bu anlayıştan hareketle aşağıda çeşitli etkinlikler verilmektedir. Bu etkinlikler konuşma süreçlerine göre konuşma öncesi, konuşma ve konuşma sonrası başlıkları altında ele alınmaktadır.

5.1. Konuşma Öncesi Aşama

Konuşma öncesinde, konuşmaya hazırlık ve konuşmayı tasarlama çalışmaları yapılmaktadır. Bu amaçla konuşmaya hazırlık aşamasında ön hazırlık, zihinsel hazırlık, ön bilgileri harekete geçirme, zihinsel tasarım yapma, amaç, yöntem ve teknikleri belirleme gibi etkinlikler uygulanmaktadır.

5.1.1. Zihinsel Hazırlık: Yapılandırıcı yaklaşımda etkili ve güzel konuşmak için konuşma öncesi zihinsel hazırlığa çok önem verilmektedir. Öğrenciyi zihinsel olarak hazırlamak için aşağıdaki çalışmalara yer verilmektedir.

a) Ön bilgileri harekete geçirme-konu belirleme: Konuşma konusu, amacı, yöntem ve tekniklerini belirlemek için ön bilgileri harekete geçirme etkinlikleri yapılmalıdır. Bu amaçla öğrencilere çeşitli sorular sorulmalı, önceden öğrenilen görüş, düşünce, konu vb. gözden geçirilerek bunların hatırlanması sağlanmalıdır. Böylece öğrencilerin hangi konuda konuşma yapacağını alt yapısı oluşturulmalı, konu belirlemesine yardımcı olunmalıdır. Bu işleme önem verilmeli, çeşitli sorularla öğrencinin zihnini kontrol etmesi ve gözden geçirmesi sağlanmalıdır.

b) Amaç belirleme: Konuşma rastgele değil belirli bir amaca yönelik olmalıdır. Bunun için öğrencilere amaç belirleme çalışmaları örneklerle, etkinliklerle gösterilmelidir. Amaç belirlemede öğrencilere hazır kalıplar verilmemeli, sorular sorarak amaçlarını belirlemelerine rehberlik edilmelidir. Bu amaçların belirlenmesi için öğrencilere “Niçin bu konuyu seçtin?”, “Bu konuyu konuşmaktaki amacın ne?”, “Niçin bu konuyla ilgileniyorsun?”, gibi çeşitli sorular sorulabilir.

c) Yöntem ve teknikleri belirleme: Seçilen konu ve konuşma amacının hangi yöntem ve tekniklerle sunulacağı önemlidir. Bunun için uygun yöntem ve teknikler belirlenmelidir. Öğrencilere konuşma sürecinde kullanılan çeşitli tekniklerin olduğu ve dikkatlice seçilmesi gerektiği bilinci verilmelidir. Bütün teknikleri tanınması için öğrenci her konuşma etkinliğinde farklı teknikler seçmeye yönlendirilmelidir.

5.1.2. Konuşmayı Yapılandırma: Zihinsel tasarım aşamasında belirlenen çerçeveye göre konuşmayı yapılandırma işlemidir. Konuşmanın amacı, içeriği, yöntemi ve teknikleri gibi zihinsel tasarım sürecinde belirlenen notlar yazıya aktarılmaktadır. Önce konuşma için seçilen bilgiler mantıksal bir düzen içinde kâğıda aktarılmaktadır. Kullanılacak kavramlar, örnekler yeniden gözden geçirilmekte, konuşmanın mantıksal düzeni oluşturulmakta ve kontrol edilmektedir. Bu işlemler yani konuşmayı yapılandırma iki aşamada gerçekleştirilir. Birinci aşamada konuşmanın genel düzeni ikinci aşamada ise mantıksal düzeni yapılmaktadır.

Konuşmanın genel düzeni, giriş, gelişme ve sonuç olarak sıralanmaktadır. **Girişte** dinleyicilere hitap, selâmlama ve çalışmayla ilgili genel bilgiler vb. verilir. Bunlar konuşma amacını açıklama, dikkat edilecek noktaları verme, önemli yerleri vurgulama vb. de olabilir. **Gelişme,** konuşmanın en uzun kısmıdır. Çeşitli düşünceler, ana fikirler, yardımcı fikirler vb. sunulur. Örnekler verilir. Resimler gösterilir. Grafikler verilir. Düşüncelerin mantıksal düzenlenmesine dikkat edilmelidir. Bu düzenleme zihinde yapılandırılmaktadır. **Sonuç** aşaması ise konuşmanın son kısmıdır. Konuşmacı bu aşamada temel fikri bir kez daha vurgular ya da son konuşmalarla ana fikri açıklığa kavuşturur.

Konuşmanın mantıksal düzeni ise içeriğin mantıklı bir sıra ile düzenlenmesini kapsamaktadır. Mantıksal düzenleme konuşmayı, açıklanan kavramları veya vurgulanan düşünceleri anlamaya yardım eder. Bir görevi tamamlamaya ya da önerilen modelin mantığını zihinde yapılandırmaya katkı sağlar.

Konuşmanın mantık düzeni, konuşmayı oluşturan ögeler, ögelerin birbiriyle bağlanması ve anlamayı kolaylaştıran yapıdan oluşmaktadır. Konuşmayı oluşturan ögeler, örneğin bir aracın kullanımı için yönergeler, bir yemek tarifi, bir öykünün akışı, bir yayında verilmek istenilen anlam, eylemler dizisi vb. olmaktadır. Böyle durumlarda işin yapılış aşamalarını, olayın oluş sırasını veya öykünün akış sırasını izlemek ve ögeleri buna göre birbirine bağlamak gerekmektedir. Düşüncelerin mantık düzeni için genellikle basitten karmaşığa, genel bilgilerden ayrıntılı bilgilere doğru gitmesi daha uygun görülmektedir. Bu düzenlemeye göre ana düşünce, yardımcı düşünceler, örnekler, resimler, grafikler vb. düzenlenir. Bu süreçler ve teknikler çeşitli etkinliklerle öğrencilere öğretilmelidir.

5.1.3. Çarpıcı Bir Giriş Belirleme: Etkili bir konuşma için konuşmanın giriş cümlesi ya da cümleleri özenle seçilmelidir. Konuşmaya çarpıcı bir giriş belirlemek için bazı teknikler uygulanmaktadır. İlk dikkat edilecek nokta konuşmanın başında söylenecekler uzun değil kısa olmalıdır. Genelden özele bir yol izlemek ve konuyu sunarken dinleyicilerin iyi bildiği ögelerden hareket etmek konuşmayı etkili kılmaktadır. Dinleyicileri güdüleme, bakış açılarını belirtme, beğenileri ve katkıları açıklama önemli olmaktadır (Paulino, 2006).

Giriş cümleleri bazı özellikler taşımalıdır. Bunlar, dikkat çekmek, ilgiyi toplamak, konuyu açıklamak, izlenecek amaçları belirtmek vb. olabilir. Konuşmada etkili bir giriş için dikkat çekmek, ilgiyi toplamak, konuyu ve aşamaları sunmak gereklidir.

Etkili bir giriş belirlemek için izlenecek bazı kurallar vardır. Bunlar:

- **İlgileri belirleme:** Dinleyicilerin ortak ilgilerine yönelmek için ortak noktalarını araştırmak, paylaştıkları konu ya da sorunları belirlemek gerekir.
- **Konuşmayla ilişkilendirme:** Konuşmanın konusu ile dinleyicilerin ilgileri, üzerinde durdukları konu ya da sorunlar ilişkilendirilmelidir. Konuşmanın konusu ile dinleyicilerin ilgileri arasında bağ kurulmalıdır.
- **Konunun önemini vurgulama:** Konuşulacak konunun önemi, değeri, güncelliği vb. vurgulanabilir. Niçin bu konunun seçildiği açık bir şekilde söylenebilir. Konunun önemini vurgularken dikkat çekmeye, samimi bir ifadeyle konuşmaya özen gösterilmelidir.

Etkili bir giriş için dikkat çekme, ilgiyi toplama, konuyu ve aşamaları sunma çalışmalarının hepsi aynı anda uygulanabilir.

Dikkat Çekme: Konuşmaya başlarken dikkat çekici bir giriş için şunlar yapılabilir:

- Kişisel bir deneyimi, yeni bir olayı ya da bir anıyı anlatarak başlama,
- Sunulacak düşünceleri içeren bir kavramı, özlü sözü, cümleyi açıklayarak başlama,
- İstatistik ya da rakamla bir olayı vererek başlama,
- Cevapsız bir dizi soruyla başlama,

- Konuyla ilgili kısa bir fıkra, nükte vb. başlama olabilir.

İlgi Toplama: İlgi toplama dinleyicilerin konuşmaya dikkatini çekmek ve ilgiyi sürdürmek için gereklidir. Bu amaçla konuşmaya başlamadan önce uygun bir dinleme ortamı hazırlamak ve konuşmaya başlarken dinleyicileri izlemek, gözlemek, önemlidir. İlgiyi toplamak için dikkat çekici anlatımlar kullanmak, sık sık teknik değiştirmek, değişik yöntemlere başvurmak, görsel destekleyiciler kullanmak önemli olmaktadır.

Konuyu Açıklama: Konuşmaya başlarken konuşmanın amacını ve içeriğini açıklayarak konuşmaya başlamak ilgiyi sürdürmek açısından önemlidir. Ancak bu açıklama kısa olmalı ve anlatılacak konuyla sınırlı olmalıdır. Bunun için şunlar yapılabilir:

- Konuşulacak konuyu net bir şekilde açıklama,
- Ulaşılabilecek sonuçla ilgili genel bilgileri verme,
- Konuşmanın bazı bölümlerini kısaca verme gibi.

İzlenecek Yöntemi Sunma: Konuşmanın başında dinleyicilere konuşmada izlenecek yöntem hakkında kısaca bilgi verilebilir. Bunun için konuşmada izlenecek sıra, aktarılacak konular, aktarma biçimi, süresi, yapılacak çalışma vb. verilmelidir. Bu tekniklerin her aşaması çeşitli çalışmalarla öğrencilere kazandırılmalıdır.

5.1.4. Etkili Bir Sonuç Hazırlama: Konuşmanın sonu, bitiriliş biçimi ve son vurgu önemli olmaktadır. Etkili bir sonuçla konuşmayı bitirme, konuşmanın önemini artırmaktadır. Nasıl etkili bir giriş için hazırlık yapıyorsa aynı çalışmalar sonuç için de yapılmalıdır. Sonuç giriş gibi kısa ve konuya uygun olmalıdır. Etkili bir sonuç ne demek istendiğinin zihinlerde saklanması getirir.

Etkili bir sonucun amacı konuşmayı özetleme ve bitirme olmalıdır. Konuşmayı etkili bir şekilde sonuçlandırmak için:

- ◆ Kısa ve özgün bir özet yapılabilir,
- ◆ Dinleyicinin aklında kalacak bir örnek, bir anı, resim, müzik vb. sunulabilir,
- ◆ Bir kavram, özlü söz, cümle vb. verilebilir,
- ◆ Konuşmanın amacıyla ilgili bir çağrı yapılabilir,
- ◆ Farklı biçimde bir kaynak sunulabilir.

Bilgi içerikli konuşmaların sonunda özetleme yaparken yeni bilgilerin edinilmesini sağlamak için konuşmanın temel öğeleri hatırlatılmalıdır. Konuşmanın konusuyla ilgili bir çağrı yapılacaksa dinleyicinin yorum yapabileceği öneriler sunulmalıdır. Çağrının içeriği bir kavramla ya da bir cümleyle verilerek konuşma bitirilmelidir (Giasson, 1995, Saskatchewan, 2000, 2001, Lachapelle, 2001). Bu teknikler çeşitli etkinliklerle öğrencilere öğretilmelidir.

5.1.5. Soruları Tahmin Etme: Konuşma öncesinden dinleyicinin ne tür sorular sorabileceğini düşünerek sorular belirleme işlemidir. Dinleyicinin sorularını tahmin etmek için dinleyiciler hakkında bazı bilgiler edinilmelidir. Bunlar dinleyicilerin yaş, konum, dinleme amaçları (bilgilenmek, karar vermek, tepki göstermek vb.), kültür ve bilgi düzeyleri gibi bilgiler olmaktadır. Yine konuşma konusu, güncelliği, görsel destekleyicilerin durumu, süre vb. olmaktadır. Bu bilgiler konuşmacının kendisine sorulacak soruları tahmin etmesini kolaylaştırır.

Konuşmacı tahmin ettiği soruların cevabını hazırlamalıdır. Konuşma sırasında bu tahmin edilen soruları konuşmacı kendi kendisine sorarak da cevaplandırabilir. Bu durum konuşmanın daha iyi anlaşılmasını ve yönetilmesini getirir. Öğrenciler bu konuda bilgilendirilmeli ve konuşma etkinliklerinde soru -cevap çalışmaları yaptırılmalıdır.

5.2. Konuşma Aşamaları

Belirlenen amaç, yöntem ve tekniklere göre konuşmanın yapıldığı aşamadır. Bu aşamada çeşitli çalışmalar yapılmaktadır.

5.2.1. Konuşma: Konuşma sırasında bilgileri aktarma, görselleri kullanma, ana fikir, yardımcı fikir ve destekleyici ayrıntıları vurgulama, konuyu mantıksal bir bütünlük içinde sunma, karşılaştırma, sebep-sonuç ilişkileri kurma, kendi yaşantısından ve günlük hayattan örnekler verme, farklı düşünmeye yönlendiren ifadeleri kullanma, destekleyici ve açıklayıcı örnekler verme, mizahî ögelere yer verme, bir fikre katılıp katılmadığını nedenleriyle ortaya koyma, dilek, istek, beğeni ve şikâyetleri ilgili kişilere bildirme gibi becerileri kazanmalarına dikkat edilmelidir.

5.2.2. Kuralları Uygulama: Konuşma kurallarına dikkat edilmesini kapsamaktadır. Öğretmen konuşma kurallarını öğrencilere hatırlatmalı ve onların bu kuralları uygulamalarını izlemelidir. Konuşma sırasında bazı temel noktalara dikkat edilmelidir. Bunlar:

- Konuşma metinden okunarak yapılmamalı, konuşulmalıdır. Konuşma kuvvetli bir sesle yapılmalı, ancak çok hızlı konuşulmamalıdır. Konuşma açık seçik yapılmalıdır. Ara sıra sessiz kalmaktan korkulmamalıdır. Gereksiz kelimeler tekrarlamaktan kaçınılmalıdır (a, evet, öyle, yani, vb.).
- Dinleyicilerle gözle iletişim kurulmalı ve olabildiğince her birine bakılmalıdır. Tavana, yere, duvarlara, notlara ve hep aynı kişilere bakmaktan kaçınılmalıdır.
- Sabit bir duruş belirlenmeli, gereksiz hareketlerden kaçınılmalıdır. Konuşmada aktarılan sözler el-kol ve yüz hareketleriyle desteklenmeli, konuşma uygun hareketlerle güçlendirilmelidir. Ancak sık tekrarlanan hareketlerden kaçınılmalıdır. Bu süreçte kalemler, anahtarlar ve cepler oynama gibi hareketlere dikkat edilmelidir (Paulino, 2006).

5.2.3. Beden Dili: Beden dili, konuşmacının yüz ifadesi, göz teması, duruşu, jestleri, zamanı ve fiziksel mekânı kullanma gibi hususları kapsar. Konuşmacı beden diliyle de dinleyicilere çeşitli anlamlar aktarır. Konuşmacının vücut hareketleri konuşmayı hem olumlu hem de olumsuz etkiler. Beden dilinin iyi kullanılamaması konuşmanın etkisini azaltır, yanlış anlamalara neden olabilir. Öğrencilere konuşmada beden diline de dikkat etmeleri öğretilmelidir.

Konuşmada yüz kasları ile gözler, bedenin diğer kısımlarından daha fazla anlam aktarırlar. Örneğin, kaşın havaya kalkması şaşkınlık, gözlerin açılması hayret, tavana bakmak, derin düşünceye dalmak, yere bakmak ise hayaller kurmak anlamına gelir. Konuşmacı bu durumları bilmeli, dinleyicilerle göz teması kurmalı ve onlardan dönüt almalıdırlar. Eğer konuşmacı sık sık duraksar, korkmuş gibi görünür ve sürekli notlarını karıştırırsa bu durum olumlu bir etki yaratmaz. Bir başka ifadeyle sürekli notlarından okuyan ve dinleyicilere nadiren bakan bir konuşmacının etkisi az olur.

Konuşmacının konuşma sırasındaki hareketleri de dinleyicilerde olumlu veya olumsuz izlenim oluşturur. Konuşmaya hazırlıklı gelmesi, emin tavırlar sergilemesi, araç-gereçleri iyi düzenlemesi ve kullanması etkili olmaktadır. Konuşurken sürekli öne arkaya sallanma, ağırlığı bir bacadan ötekine verme, gereksiz hareketler vb. dinleyicinin dikkatini dağıtır ve konuşmadan uzaklaştırır. Konuşma sürecinde çok dik durmak ya da kendini koyuvermek de anlam aktarıcı olmaktadır. Konuşmacı gergin olmayan, rahat biçimde durmalı veya oturmalıdır.

Konuşma sırasındaki el ve kol hareketleri de önemlidir. Genellikle yükseklik, genişlik, sayı, durum vb. konuları belirtmek amacıyla el kol hareketlerini kullanırız. Konuşma sırasında el kol hareketlerinin saldırgan içerik taşıması ve konuşma içeriğiyle uyumlu olması gereklidir. Örneğin, el kol hareketlerinin sert bir şekilde ve hesap sorarcasına kullanılması konuşmayı olumsuz etkilemektedir (Güneş, 2013).

Konuşmada kullanılan beden dili çeşitli yönlerden ele alınarak incelenmektedir. Bunların hepsini öğrenciye öğretmek yerine bazı temel kurallar hakkında bilinçlendirmek daha yerinde olmaktadır.

5.2.4. Konuşmada Ses Durumu: Konuşmada, ses hacmi, ses perdesi, tonlama, kalite, hız, lehçe ve biçim gibi bazı öğelere dikkat edilmelidir. Etkili bir konuşma açısından bu öğeler önemli olmaktadır.

a) Ses hacmi: Dinleyiciler konuşmacıyı duymazsa iletişim süreci gerçekleşmeyecek ve öğrenme olmayacaktır. Bu nedenle konuşmacılar seslerinin hacmini, sınıfın ya da salonun büyüklüğüne göre düzenlemeli ve uzaktan duyulacak şekilde yükseltmelidir. Ses hacmini psikolojik durum etkiler. Heyecan, endişe, korku ve öteki duygular sesli anlatımın etkisini artırabilir ya da azaltabilir. Bu nedenle konuşmacı psikolojik durumunun bilincinde olmalı, konuşmasında buna dikkat etmelidir.

Konuşma sırasında önemli fikirleri vurgulamak ve bazı konulara dikkat çekmek amacıyla yüksek ses, etkili biçimde kullanılabilir. Konuşmacı zaman zaman yüksek sese başvurmalıdır. Ancak konuşmacının gereksiz yere sesini yükseltmesi ve sürekli yüksek sesle konuşması aktarmak istediği anlamdan çok şey götürebilir. Ayrıca uzun süre yüksek sesi dinlemek durumunda kalan dinleyicilerin sinirlerini gerilebilir ve dikkatleri dağılabilir. Bu konuya dikkat edilmelidir.

Diğer taraftan bazı konuşmacılar alçak sesle konuşmayı yeğlerler. Ses hacmi ya da tonunda hiçbir değişiklik yapmadan (monoton bir biçimde) sürdürülen iletişim etkisiz olmaktadır. Alçak ve monoton bir sesle yapılan konuşmada dinleyicilerin hayallere dalabileceği ya da uyuyabileceği unutulmamalıdır.

b) Ses perdesi: Ses titreşimlerinin saniyedeki sıklığı ses perdesini belirlemektedir. Etkili konuşmacı anlamı güçlendirmek ve kelimelere canlılık kazandırmak amacıyla sesini alçaltır ya da yükseltir. Örneğin coşku ya da endişe çoğu zaman yüksek perdeden bir sesle aktarılır. Bunun yanında üzüntü ya da duyarsızlık düşük seslerle ifade edilir. Ses perdesinin uygun kullanımı, anlamın iyi aktarılmasını sağlar ve dinleyicilerin dikkatini yönlendirir. Konuşmacının ses perdesinden yararlanması, dinleyicinin anlamı zihninde daha kolay yapılandırmasını getirmektedir.

c)Konuşma hızı: Düşünce ve kelimelerin hızlı bir şekilde aktarılmasıdır. Hızlı bir konuşmanın anlaşılması dinleyicilerin dikkat düzeyine bağlıdır. Konuşmacı konuşma hızına dikkat etmeli ve gerekli düzenlemeleri yapmalıdır. Özellikle karmaşık konularının aktarılmasında, konuşma hızı düşürülmeli dinleyicinin anlamasına katkı sağlanmalıdır.

d)Vurgu ve tonlama: Tonlama, konuşma seslerinin yapısını, vurgu ise seslerini sözcükler içinde kaynaşmasını anlatır. Konuşmacı, vurgu ve tonlamaya özen göstermelidir.

e)Konuşma biçimi: Çeşitli konuşma biçimleri vardır. En etkili olanı söyleşi biçiminde olanıdır. Ancak bu konuşma biçimi ezber ya da plânsız konuşmak demek değildir. Tam tersine, dinleyicilerle tek tek konuşuluyormuş gibi duygu veren bir konuşma tarzıdır. Bu tarzda göz teması, uygun jestler, beden hareketleri ve yüz ifadeleri anlamı güçlendirmek için kullanılmaktadır. Konuşmacı bu konulara da dikkat etmelidir(Güneş, 2013).

5.3. Konuşma Sonrası Aşama

Bu aşama konuşmayı değerlendirme çalışmalarını kapsamaktadır. Konuşma amacını, aktarılan bilgileri, konuşma biçimini ve içeriğini değerlendirme, konuşma amacına ulaşma durumunu belirleme vb. çalışmalar yapılmalıdır. Özellikle öğrencinin kendi konuşmasını değerlendirmesine ağırlık verilmelidir.

Konuşma süreci ve sonrası değerlendirme aşamasında öğrencileri konuşmaya cesaretlendirmek ve bu becerilerini geliştirmek için beş ilkeye dikkat edilmelidir. Bunlar;

- 1) Öğrencilere güven verme,
- 2) Uygulama için çok sayıda fırsat sağlama,
- 3) Öğrencileri güdüleme,
- 4) Konuşma için uygun ortamlar hazırlama,
- 5) Zamanında ve doğru dönütler verme, olarak sıralanmaktadır.

6. Ülkemizdeki Uygulamalar

Ülkemizde uzun yıllar davranışçı yaklaşımla Türkçe öğretimi yapılmıştır. Bu durum çeşitli Türkçe öğretim programlarında ve özellikle 1981 Türkçe Öğretim Programında açıkça görülmektedir. Anılan Programda davranışçı yaklaşımın gereği hedef davranışlar sıralanmış ve öğrencilere bu davranışların öğretilmesi öngörülmüştür. Türkçe öğretimi, anlama, anlatım ve dil bilgisi olarak üç alanda yapılandırılmıştır. “Anlama” başlığı altında dinleme, izleme, okuma ve anlama tekniğine, “Anlatım” başlığı altında ise sözlü ve yazılı anlatıma yer verilmiştir. Konuşma öğretimi sözlü anlatım çalışmaları içinde ele alınmış ve öğrencilere bazı davranışlar öğretilmeye çalışılmıştır. Konuşma alıştırmalarına öncelik verilmiş, konuşmanın sürekli taklit ve tekrarlarla geliştirileceği üzerinde durulmuştur. Bu amaçla uygulamada konuşma alıştırmalarına, vurgu, tonlama, telaffuz gibi çalışmalara ağırlık verilmiştir.

Yapılandırıcı yaklaşım 2005 yılında hazırlanan Türkçe (1-8) Öğretim Programında temel alınmıştır. Programda konuşma öğretimiyle dil, zihinsel, sosyal, iletişim, öğrenme, anlama, zihinsel bağımsızlık gibi becerilerin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçları gerçekleştirmek için çeşitli kazanımlar belirlenmiştir. Programda kazanımlar “Konuşma Kurallarını Uygulama, Kendini Sözlü Olarak İfade Etme, Tür, Yöntem ve Tekniklere Uygun Konuşma “başlıkları altında toplanmıştır.

Öğrencilerimizin konuşma becerilerini geliştirme konusunda başta öğretmenlerimiz olmak üzere eğitim alanındaki herkese önemli görevler düşmektedir. Dileğimiz konuşma becerileri gelişmiş, düşünen, sorgulayan, kendini iyi ifade eden, Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanan bireylerin yetiştirilmesidir.

KAYNAKLAR

- Beacco, J.C. (2007). *L'approche par compétences dans l'enseignement des langues : Enseigner à partir du CERC*, Les Editions Didier.
- Bygate, M. (1998). Theoretical Perspectives on Speaking, *Annual Review of Applied Linguistics*, 18, pp.20-42.

- DeBot, K. (1992). A bilingual production model Levelt's "speaking" model adapted. *Applied Linguistics*, *13*(1).
- Dell, G.S. (1986). A spreading-activation theory of retrieval in sentence production. *Psychological Review*, *93*, 283-321.
- Dolz, J., ve Schneuwly, B. (1998). *Pour un enseignement de l'oral Initiation aux genres formels à l'école*. Issy-les-Moulineaux ESF Éditeur.
- Fayol, M.(1997). *Des Idées au Texte: Psychologie Cognitive de la Production Verbale, Orale et Écrite*. Paris: Presses Universitaires de France, Le Psychologue.
- Ferrand Ludovic.(1994). Accès au lexique et production de la parole: un survol, In: *L'Année Psychologique*. 1994 vol. 94, n°2. pp. 295-311.
- Ferrand, Ludovic. (1997). La dénomination d'objets : Théories et données. *L'Année Psychologique*, *97*, 113-146.
- Ferrand, Ludovic (2002).Modèles et composantes de la production verbale, *Psychologie Française*, *46*, 3-15.
- Ferrand, Ludovic (2001). *La production du langage*. Grenoble : Presses Universitaires de Grenoble.
- Giasson, Jocelyne (1995). *La lecture : De la théorie à la pratique*, Éditeur Gaëtan Morin, Montréal.
- Güneş, Firdevs(2013). *Türkçe Öğretimi Yaklaşımlar ve Modeller*, Ankara:Pegem.
- Güneş, Firdevs. (2009). *Hızlı Okuma ve Anlamı Yapılandırma*, Ankara:Nobel .
- Levelt, W. J. M. (1989). *Speaking. From Intention to Articulation*. Cambridge, Mass. The MIT Press.
- Lachapelle, Claudine (2001).*Les stratégies de compréhension en lecture*, Ministère de l'Éducation de la Saskatchewan.
- OCDE (2005). *La définition et la sélection des compétences clés*, Résumé, Mep_int_French
- Paulino, Edouard (2006).*Abc de l'expose et l'expression Orale*, BCE - Université de Neuchâtel I.
- Puren, C. (2004). *L'évolution Historique Des Approches En Didactique Des Langues-Cultures ou Comment Faire L'unité Des « Unites Didactiques »*, Congrès Annuel de l'Association pour la Diffusion de l'Allemand en France (ADEAF), École Supérieure de Commerce de Clermont-Ferrand, 2-3 Novembre 2004, France.
- Rodríguez Seara, A. (2004). *L'évolution des méthodologies dans l'enseignement du français langue étrangère depuis la méthodologie traditionnelle jusqu'à nos jours*, Cuadernos del Marqués de San Adrián: Revista de humanidades, no. 1, <http://www.uned.es/ca-tudela/revista/>
- Saskatchewan. (2001). *Philosophie et méthodes d'enseignement*, Ministère de l'Éducation de la Saskatchewan
- Saskatchewan.(2000).*Programme d'études*, Ministère de l'Éducation de la Saskatchewan
- Tardif, Jacques. (1997). *Pour un enseignement stratégique*. Montréal : Editions Logiques.
- Vergnaud, Claire (2008). *Dédramatiser La Production Orale*, IUFM de l'Académie de Montpellier

SUMMARY

Speech is defined as putting feelings and thoughts into words and revealing cognitive structure, process and transactions. People express what they think and what they feel through speech. To learn, comprehend, perform self-improvement and shape future is easier through speech. Therefore, speech is one of the most preferred and favorite activities in daily life and constitutes a significant part of daily communication. In an ordinary speech, 2-3 words are used in a second and 100-200 words can be used in a rapid speech. Thus, a humanbeing uses around 50 million words during a life time.

The research on speech-related teaching is very limited although speech has started with the birth of humanbeing. However, there are many researches on reading and writing teaching although writing emerged years after speech. This situation makes studies such as exploring cognitive process of speech and writing teaching difficult. On the other hand, speech-related teaching is discussed in a different way compared to language teaching approaches. Traditional and behaviorist approaches focus on physical processes like emphasis, stress, pronunciation, sound and such elements. Cognitive approach focuses on mental processes of speech. Constructivist approach focuses on developing speech skills of students. Taking stand from this point of view, this approach aims to develop students' mental skills like thinking, comprehending, questioning, classifying, and analysis-synthesis apart from lingual and communicative skills during speech-related teaching. In addition, it is interested in developing social skills like fulfilling the requirements of contemporary society, taking conscious decisions, sustaining learning and mental independency skills. To this end, speech processes, skills to be developed, methods and techniques to be implemented are significantly emphasized.

Taking stand from constructivist approach in our day, various speech-related teaching models have been developed and are still being used. The stages stipulated in these models aim to develop speech skills of students through certain methods and techniques. According to these teaching models, first of all, micro planning should be made in order to develop speech skills. Afterwards, information to be given with micro planning, in order words; with speech should be planned. In this stage *conceptualization* (which information will be transferred to whom and how), arrangement (choosing necessary words, syllables etc. from cognitive lexicon and arrangement of them by meaning and syntax), *encoding* (marking by phonetic and grammar, articulation and comprehension system) transactions should be performed. Taking stand from this perception, pre-speech, speech and post-speech activities should be conducted by speech processes. Speech skills of students should be developed by these activities.

In pre-speech stage, speech preparation and speech design activities should be conducted. In this stage, activities such as preliminary preparation, mental preparation, motivating preliminary information, making mental design, determining purpose, method and techniques should be conducted. The speech

stage should include activities such as transferring information according to the determined purpose, method and techniques, using visuals, emphasizing main theme, supporting idea and supporting details, presenting the subject within a unity, comparing, building cause-effect relationship, setting example from own life and daily life, using expressions that lead to think in different way, giving supporting and explanatory examples, giving place to humorous elements, informing related people about wishes, requests and complaints. Post-speech stage includes studies on evaluating speech. Activities such as assessing the purpose of speech, transferred information, speech type and content and determining whether the speech is compatible with its purpose or not should be conducted.

The following five principles should be considered to encourage students for speech and develop such skills during speech and post-speech assessment stage. These principles are;

- 1) Giving confidence to students,
- 2) Providing many opportunities for practice,
- 3) Motivating students,
- 4) Preparing suitable environments for speech,
- 5) Giving correct feedbacks in due time.

According to constructivist approach, speech is the most important key to cooperate learning among students. Speech and discussion during learning process make information, innovations and ideas flow rapidly. Student learns how to explain thoughts and finds the most suitable words for explanation while s/he is listening others and expressing her/his thoughts. S/he also learns how to trust her/his own ideas and how to develop them. Speech clarifies student's thoughts, develops the skills of setting forth problems and discussing on them. In short, speech enables student to get into mental interaction. For that reason, students' speech skills should be developed; they should be given opportunity to express their thoughts explicitly and to develop their methods to give reaction to an idea. Teacher should give necessary attention to develop speech skills of students.

In Turkey, Turkish teaching has been conducted with a constructivist approach for long years. This situation can be seen in 1981 Turkish Teaching Program. The mentioned program listed the target behaviors required by behaviorist approach and it was stipulated to teach these behaviors to students.

Turkish teaching has been constructed under three fields being comprehending, expression and grammar. "Comprehending" title includes listening, monitoring, reading and comprehending technique; "Expression" title includes written and verbal statement. Speech teaching is discussed in verbal statement activities. The practice focuses on activities such as speech research, emphasis, stress, articulation and pronunciation.

Constructivist approach was taken as a baseline in Turkish (1-8th grade) Teaching Program prepared in 2005. The program aimed to develop skills like lingual, mental, social, communication, comprehending and mental independency. To achieve these purposes, various acquisitions were determined. The acquisitions in program were collected under the titles of “Following Speech Rules, Verbal Self-Expression, and Speech in accordance with Type, Method and Techniques”.

Every single person in education field, especially teachers, undertakes significant duties to develop speech skills of our students. We wish that individuals who have developed speech skills, think, question, have the ability to express themselves well, use Turkish language accurately, effectively and beautiful will be brought up.